

Archeologisch onderzoek bedrijven- terrein 'Haarveld' te Roden

Inventariserend Veldonderzoek

Definitief

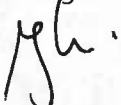
Gemeente Noordenveld

Grontmij Drenthe
Assen, 11 april 2002

Verantwoording

Titel : Archeologisch onderzoek bedrijventerrein 'Haarveld'
te Roden
Projectnummer : 100625
Documentnummer : 100625
Revisie : 0
Datum : 11 april 2002

Auteur(s) : mevr.drs.R.N.Halverstad
e-mail adres : rachel.halverstad@grontmij.nl
Gecontroleerd : mevr.drs.S.van der A
Paraaf gecontroleerd :
Goedgekeurd : dhr.ing.J.Knol
Paraaf goedgekeurd :

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	4
1.1	Algemeen	4
1.2	Aanleiding en doelstelling.....	4
1.3	Opzet van het onderzoek.....	5
1.4	Opbouw van het tussenrapport	5
2	Werkwijze	6
2.1	Bureaustudie	6
2.2	Veldonderzoek	6
3	Resultaten	7
3.1	Bureaustudie	7
3.1.1	Algemeen	7
3.1.2	Geologie.....	7
3.1.3	Bodem.....	8
3.1.4	Landschap	10
3.1.5	Archeologie.....	10
3.1.6	Overige literatuur	13
3.1.7	Conclusie bureaustudie	14
3.2	Veldonderzoek	14
3.2.1	Oppervlaktekartering	14
3.2.2	Boringen	14
3.2.3	Maaiveldhoogte	15
3.2.4	Conclusie veldonderzoek.....	15
4	Evaluatie	16
4.1	Samenvatting en conclusie.....	16
4.2	Aanbeveling	16

1 Inleiding

1.1 Algemeen

De gemeente Noordenveld heeft aan Grontmij Advies & Techniek b.v. opdracht verleend een Inventariserend Veldonderzoek (voorheen Aanvullende Archeologische Inventarisatie (AAI-1)) uit te voeren ter plekke van het toekomstige bedrijventerrein "Haarveld" te Roden.

De totale oppervlakte van het terrein bedraagt circa 13 ha. Dit rapport heeft betrekking op een gedeelte van dit terrein (4½ ha). Voor het overige terrein is nog geen toestemming verleend voor de uitvoering van archeologisch booronderzoek.

Het plangebied ligt ten noorden van de bebouwde kom van Roden. Aan de noordzijde wordt het begrensd door de N372, aan de westzijde door de "Rodervaart" en "Aan De Vaart" en aan de zuidoostzijde door de "Dwazziewegen". Het plangebied is, op enkele woningen na, onbebouwd. De exacte locatie van het plangebied is weergegeven in bijlage 1. Het terrein waar reeds karterend booronderzoek heeft plaatsgevonden is weergegeven in rood. Ten tijde van het veldonderzoek was veel van dit terrein beplant met kerstbomen en groenten (voornamelijk volkstuinen).

1.2 Aanleiding en doelstelling

De aanleiding van het onderzoek is de voorgenomen realisatie van het bedrijventerrein "Haarveld" te Roden. Dit gaat gepaard met bodemingrepen die negatieve gevolgen kunnen hebben voor eventueel aanwezige archeologische waarden. Het plangebied heeft volgens de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) zowel een hoge- als middelhoge indicatieve archeologische waarde. Dat wil zeggen dat de kans op het aantreffen van archeologische waarden (redelijk) groot is. Volgens het Archeologische Informatiesysteem (ARCHIS) blijkt verder, dat in de omgeving van het plangebied, binnen een straal van circa 3½ km, archeologische vindplaatsen aanwezig zijn, daterend vanaf het Mesolithicum.

Naar aanleiding van bovenstaande gegevens is een Inventariserend Veldonderzoek in het plangebied uitgevoerd. Het doel van het Inventariserend Veldonderzoek is het lokaliseren en karteren van bekende en potentiële archeologische waarden. Aan de hand van de resultaten van het onderzoek wordt geadviseerd of vervolgonderzoek nodig is.

1.3 Opzet van het onderzoek

Het Inventariserend Veldonderzoek bestaat uit de onderdelen bureaustudie, veldkartering en rapportage. De verschillende onderdelen worden hieronder kort toegelicht:

- bureaustudie: alle voor het onderzoek relevante gegevens op het gebied van de archeologie, cultuurhistorie, geologie, geomorfologie, bodem en landschap zijn geïnventariseerd;
- terreinonderzoek: dit onderzoek heeft bestaan uit een visuele terreininspectie en een karterend booronderzoek. Een visuele terreininspectie vindt plaats door de oppervlakte aandachtig te inspecteren op de aanwezigheid van archeologische vondsten. Dit zal alleen gebeuren op terreinen met een goede tot matige vondstzichtbaarheid, zoals met name op bouwland het geval is.
Het karterend booronderzoek heeft bestaan uit het verrichten van 29 boringen. De vrijkomende grond uit de boringen is geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische vondsten. Verder is gekeken naar bodemverkleuringen, die kunnen wijzen op bewoningssporen zoals haardkuilen en paalgaten;
- rapportage: de resultaten van de bureaustudie en de veldkartering zijn in dit tussenrapport gepresenteerd.

1.4 Opbouw van het tussenrapport

In dit tussenrapport komen de volgende aspecten aan de orde:

- het verrichte (veld)onderzoek (hoofdstuk 2);
- de resultaten van het (veld)onderzoek (hoofdstuk 3);
- een evaluatie van de onderzoeksresultaten en conclusies (hoofdstuk 4).

2 Werkwijze

2.1 Bureaustudie

Voor het Inventariserend Veldonderzoek zijn bekende archeologische vindplaatsen en terreinen in de omgeving van het plangebied geïnventariseerd. Dit is gebeurd door middel van het raadplegen van het Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS) van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB) te Amersfoort. Om potentiële vindplaatsen in beeld te brengen zijn voor het archeologisch onderzoek relevante kaarten, zoals bodem-, geologische- en historische kaarten, en de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) van de ROB geraadpleegd. Tevens heeft literatuuronderzoek plaatsgevonden.

2.2 Veldonderzoek

Het veldonderzoek, dat is uitgevoerd door een archeoloog en een veldbodembkundige, heeft plaatsgevonden op 10 en 11 december 2001 en heeft bestaan uit de volgende onderdelen:

- het verrichten van een visuele terreininspectie. Het terrein was begroeid met kerstbomen en groenten. Waar mogelijk is het oppervlak geïnspecteerd op het voorkomen van archeologische indicatoren. Op twee percelen met grasland zijn de daar aanwezige molshopen onderzocht;
- het uitvoeren van handboringen. Op een terrein van 4½ ha, in het oosten van het plangebied, zijn 29 boringen verricht. Dit terrein is, zoals eerder vermeld, in rood weergegeven in bijlage 1. De locatie van de boorpunten is aangegeven op bijlage 2. De boringen zijn verricht met een Edelmanboor (diameter 10 cm). De afstand tussen de boringen bedraagt 50 m. De maximale diepte van de boringen bedraagt 3,0 m, waarbij de gemiddelde boordiepte 2,0 m bedraagt. De vrijkomende grond is gezeefd op een 4-mm zeef en is beoordeeld op de aanwezigheid van archeologische indicatoren, zoals fragmenten vuursteen, aardewerk, houtskool, bot, et cetera. Tevens is aandacht besteed aan de aanwezigheid van verkleuringen in de grond, die kunnen duiden op bewoningssporen. De boringen zijn bodembkundig beschreven en uiteindelijk verwerkt met behulp van het geautomatiseerde boorprofielenprogramma van Grontmij. De resultaten van de boringen zijn in de vorm van getekende boorprofielen weergegeven in bijlage 3;
- het waterpassen van de boorpunten ten opzichte van NAP.

3 Resultaten

3.1 Bureaustudie

3.1.1 Algemeen

Om een goed inzicht te verkrijgen in de potentiële archeologische waarden van een gebied dient gedegen onderzoek te worden gedaan naar de geologie, de bodemopbouw, de landschappelijke kenmerken en de bekende archeologische gegevens van een gebied. Hieronder zijn deze onderwerpen afzonderlijk beschreven.

3.1.2 Geologie

Tijdens het Elsterien (zie tabel 1) was het noorden van Nederland bedekt met landijs. De aanwezigheid van potklei-afzettingen (een element uit de formatie van Peeloo) in de omgeving van het plangebied wijst er op dat het landijs niet ver weg lag. De potklei is afkomstig uit materiaal dat door het landijs is opgenomen en bij afsmelting in geul- en komvormige depressies in de ondergrond is bezonken. De klei is overwegend donkergrijs van kleur en heeft veelal een hoog lutumgehalte (30 à 80%). Het humusgehalte ligt tussen 1 à 8% en in de diepere ondergrond is de klei plaatselijk kalkrijk. In de omgeving van Roden komt de potklei over geringe oppervlakten ondieper dan 0,40 m beneden maaiveld voor. De uiterst stugge en compacte klei is een slechte woongrond vanwege haar slechte doorlatendheid.

Na het Elsterien volgde een warme periode, het Holsteinien. Uit deze tijd zijn geen afzettingen of vondsten bekend.

Ook in het Saalien is het noorden van Nederland bedekt geweest met landijs. Met het landijs werden grote rotsblokken, zand en kleideeltjes aangevoerd. Het puin en het fijne materiaal is door de beweging van de gletsjer vermalen en vermengd tot een massa van keien met zand en leem (de zogenaamde grondmorene), dat met het materiaal dat bij afsmelten vrijkwam van het gletsjersoppervlak en uit de ijsmassa wordt aangeduid als keileem. Deze afzetting wordt tot de Formatie van Drenthe gerekend. In deze laag ligt ook vuursteen, dat later diende als grondstof voor prehistorische werktuigen.

Met het afsmelten van het landijs is veel van de aanwezige keileem geërodeerd. Hierbij zijn diepe geulen uitgeschuurd. In de omgeving van Roden komt in grote delen keileem aan of vlak onder de oppervlakte voor. De keileem heeft overwegend een grijze of groengrijze kleur en bevat binnen 1,20 m geen kalk. Vanwege het stagnerende water was de dagzomende keileem geen geschikte woongrond.

In het Eemien was het wat warmer. In deze periode verweerde de keileem. Afzettingen uit het Eemien komen in de omgeving van het plangebied niet voor.

Na het Eemien volgde het Weichselien; de laatste ijstijd. Het landijs bereikte Nederland toen niet, maar de ligging was zo nabij dat periglaciale omstandigheden heersten. Vanwege de kou en de lage grondwaterstand ontbrak vegetatie, waardoor de wind vat had op de bodem. De keileem werd opnieuw geërodeerd en de beekdalen sneden dieper in. Er werden dekzanden afgezet die de beekdalen opvulden en zelfs afsnoerden.

In deze periode kwam ook de vorming van pingo's (heuveltjes met een ijskern) voor. Dergelijke heuvels konden ontstaan op plaatsen waar het grondwater onder druk stond. Wanneer de druk wegviel, ontstond een groeiende ijskern die de bovenliggende grond omhoog drukte. Zo ontstond een heuvel. Na het afsmelten van de ijskern in deze ijsheuvels, ontstonden soms door een wal omgeven komvormige depressies, pingo-ruïnes of dobben genaamd. Waar keileem in de ondergrond aanwezig was bleef smeltwater liggen. De randen van deze plassen zijn voor prehistorische bewoning geschikt gebleken. Een voorbeeld van een pingo-ruïne is het Schillenveen (Norg), ten zuiden van Roden. Aan het eind van het Weichselien ontstond veengroei in de pingo-ruïnes.

Tijdens het Holoceen, vanaf circa 10.000 jaar geleden, kwam de veenvorming opnieuw op gang. Buiten de beekdalen is op uitgebreide schaal veen ontstaan. Veengebieden zijn over het algemeen voor bewoning ongeschikt. Voor de archeologie is het veen toch van belang omdat organische resten erin goed bewaard blijven. In Roden kwam hoogveen (Formatie van Griendtsveen) voor. De veengroei eindigde echter toen men de gebieden ging ontwateren voor het uitoefenen van de boekweitbrandcultuur of voor de veenafgraving. Voor het telen van boekweit werd het veen oppervlakkig gedraineerd, losgemaakt en in brand gestoken. Na ongeveer 5 jaar liet men het land 25 jaar braak liggen. Bij iedere boekweitcampagne werden enkele decimeters veen verbrand.

Tabel 1: Tijdschaal van het Kwartair

			Duizend jaar geleden	
Holoceen			10-0	
Pleistoceen	Laat-Pleistoceen	Weichselien	100-10	
		Eemien	130-100	
		Midden-Pleistoceen	Saalien	250-130
			Holsteinien	300-250
			Elsterien	350-300
			Cromerien	750-350
	Vroeg-Pleistoceen		Bavelien	900-750
			Menapien	1100-900
			Waalien	1300-1100
			Eburien	1600-1300
			Tiglien	2100-1600
			Pretiglien	2300-2100
Tertiair			tot 2300	

3.1.3 Bodem

Het plangebied bestaat volgens de Bodemkaart van Nederland uit vier verschillende bodemtypen. Het grootste deel van het plangebied bestaat uit veldpodzolgronden, bestaande uit lemig zand (Hn23). Veldpodzolgronden hebben

een humushoudende bovengrond van 0-0,30 m dikte. Het zand is matig humeus tot humusrijk, terwijl het leemgehalte varieert van zwak lemig tot sterk lemig. Het leemgehalte van de hieronder voorkomende horizonten varieert van zwak lemig tot heel vaak sterk lemig. In het algemeen liggen de lemige veldpodzolgronden als vlakke tot zwak golvende plateaus tussen de stroomdalen. In de voormalige hoogveengebieden bij Roden vormen deze gronden veelal de hoogste ruggen. Op veel plaatsen komt tussen 0,40 en 1,20 m diepte keileem voor. Plaatselijk begint de keileem ondieper dan 0,40 m en is de bovengrond rijk aan (vuur)stenen. In de omgeving van Roden komt potklei voor. Kenmerkend voor de lemige veldpodzolgronden zijn de vele dobben. Een klein deel is dichtgemaakt, maar desondanks nog herkenbaar aan de lagere ligging ten opzichte van de omgeving.

Aan de westkant van de veldpodzolgronden grenzen laarpodzolgronden (cHn23). Het verschil met veldpodzolgronden zijn de hydromorfe kenmerken (ijzerhuidjes), die bij veldpodzolgronden ontbreken en de dikte van de humushoudende bovengrond, die bij laarpodzolgronden een dikte heeft van 0,30-0,50 m. Verder bestaat de bovengrond uit zwak tot sterk lemig fijn zand. De bruine podzol-B horizont is 0,15 à 0,30 m dik en gaat geleidelijk over in een C-horizont. Het zand is eveneens zwak tot sterk lemig en fijn. De lemige laarpodzolgronden sluiten meestal aan, aan oudere gedeelten van de essen. Soms vormen deze gronden echter de gehele es.

In het noordwesten van het plangebied komt een klein deel voor met gooreerdgronden (pZn23). Vaak liggen deze gronden langs de randen van de beekdalen maar soms liggen ze ook als depressies in het Drents plateau. Gooreerdgronden hebben geen of weinig hydromorfe kenmerken in de vorm van roest. De 0,20 à 0,40 m dikke, humeuze tot humusrijke bovengrond bestaat meestal uit sterk lemig fijn zand. Hieronder bevindt zich vaak zwak lemig fijn zand dat of doorgaat tot dieper dan 1,20 m beneden maaiveld of op circa 0,60 m diepte overgaat in leemarm of zwak lemig matig fijn keizand. Deze keizandlaag is 0,10 à 0,050 m dik. Hieronder bevindt zich dan vrijwel altijd zavelige keileem of zware potklei.

In het noordoosten van het plangebied komt een klein deel met moerige eerdgronden (zWz) voor. Deze gronden liggen voornamelijk in en langs de stroomdalen. Het humeuze tot humusrijke bezandingsdek bestaat voornamelijk uit zwak lemig fijn zand. De 0,05 à 0,30 m dikke, moerige (veen)tussenlaag bestaat merendeels uit verweerd broekveen. De zandondergrond bestaat meestal uit zwak lemig fijn zand.

Grondwatertrappen geven een klassenindeling weer van ten eerste de verschillende grondwaterstanden naar diepte en ten tweede van de seizoensvariatie in de grondwaterstanden (zie tabel 2). De trappen worden vastgesteld op een schaal van I tot VII (van respectievelijk extreem nat tot extreem droog). In het plangebied komt overwegend grondwatertrap V voor.

Tabel 2: Grondwatertrappenindeling

Grondwatertrap:	I	II	III	IV	V	VI	VII
GHG in cm beneden maaiveld	(<20)	(<40)	<40	>40	<40	40-80	>80
GLG in cm beneden maaiveld	<50	50-80	80-120	80-120	>120	>120	(>160)

3.1.4 Landschap

Het plangebied bevindt zich op het Drents plateau, dat zich kenmerkt door hoger gelegen essen met geconcentreerde bewoning in de dorpen en de laag gelegen stroomdalen met groenlanden. De groenlanden kenmerken zich door hun rijkdom aan gras. In het gebied Roden-Norg bestaan naast de polders en de beekdalen ook de hogere delen ten noorden, oosten en westen van Roden uit grasland.¹ Grasland ligt in het algemeen in de beekdalen. Op de randen van de beekdalen kunnen (prehistorische) bewoningssporen worden verwacht.

In het potkleigebied van Roden kwamen in de Romeinse tijd en in de Middeleeuwen grote bossen voor. Ook in de omgeving van Roden was veel bos aanwezig. Dit gegeven is tevens af te leiden uit plaatsnamen als “Leutingewolde”, “Roderwolde” en “Foxwolde”. De naam “Wold” betekent namelijk moerasbos. Op de Natuurlijk Substraatkaart van Drenthe² die de situatie in de 10^e eeuw weergeeft is te zien dat het plangebied zich in een veen- en moerasgebied bevindt.

Volgens de bodemkaart bevinden zich binnen het plangebied geen dobben en/of eenmansessen. Tevens is uit de bodemkaart af te leiden dat keileem of potklei beginnend tussen de 0,40 en 1,20 m en tenminste 0,20 m dik niet voorkomt binnen het plangebied. Tijdens het veldonderzoek is inderdaad geconstateerd dat er binnen het plangebied geen eenmansessen en dobben zichtbaar waren. Naast een perceel dat iets hoger in het landschap lag waren verder geen bijzondere kenmerken waargenomen.³

Tegenwoordig is de bestemming van het plangebied agrarisch en recreatief. Een zandwinningput in het midden van het plangebied is tot op heden in gebruik als recreatieplas.

3.1.5 Archeologie

Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)

Op de Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW) staat aangegeven of terreinen een hoge, een middelhoge of een lage indicatieve archeologische waarde hebben. Deze kaart is gebaseerd op de aanname dat er een relatie bestaat tussen de bodemsoort en de aanwezigheid van archeologische vindplaatsen.

Voor terreinen met een hoge indicatieve waarde geldt dat de kans op aanwezigheid van archeologische vindplaatsen groot is. Op terreinen met een middelhoge indicatieve waarde is de verwachting redelijk. Een lage indicatieve waarde wil niet zeggen dat er geen archeologische vindplaatsen aangetroffen kunnen worden. De kans erop is wel kleiner.

Het plangebied heeft volgens de IKAW zowel een hoge- als middelhoge indicatieve archeologische waarde (zie bijlage 4). De kans op het aantreffen van archeologische waarden in het plangebied is dus (redelijk) groot.

¹ Huiskes, B., 1986, Roden-Norg. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering.

² Provinciaal Bestuur van Drenthe, 1987, Op weg met het verleden. Cultuurhistorische kartering van Drenthe.

³ Mondelinge mededeling d.d 4-3-2002 van Caroline Tulp van het archeologisch onderzoeks- en adviesbureau ‘de steekproef’.

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

Op de Archeologische Monumentenkaart (AMK) staan terreinen aangegeven die op grond van verscheidene criteria een bepaalde bescherming genieten van de Rijksdienst voor het Oudheidkundig Bodemonderzoek (ROB). Volgens de gegevens in ARCHIS bevinden zich binnen de RD-coördinaten 223.00,577.00/228.00,571.00 (binnen een straal van circa 3½ km van het plangebied) elf monumenten. Binnen het plangebied zelf zijn geen monumenten bekend. De meeste monumenten zijn ten noordoosten van het plangebied gesitueerd (zie bijlage 5). Hieronder volgt een korte beschrijving van de betreffende elf monumenten. Een overzicht van de archeologische perioden wordt weergegeven in tabel 3.

Monumentnummer 8278 bevindt zich in Roden, tussen het Mensinge- en het Lieverderbosch op circa 2½ km van het plangebied. Het betreft een terrein met daarin een grafheuvel, welke dateert uit de periode tussen het Neolithicum en de IJzertijd. De grafheuvel ligt in dichte bebossing op een zandrug, aan de rand van het Liever Diep. De diameter van de heuvel is circa 15 m en de hoogte is circa 1 m. De heuvel is niet wetenschappelijk onderzocht, zodat een nauwkeurige datering niet mogelijk is. Het terrein is van zeer hoge archeologische waarde, hetgeen wil zeggen dat dit terrein van nationaal belang is, dat wettelijk beschermd is of voor bescherming in aanmerking komt.

Op circa 1 km ten oosten van het plangebied ligt in Peize, ten westen van het Peizerdiep, een terrein van archeologische waarde (monumentnummer 14015). Hier zijn mogelijk overblijfselen van steen- en pannebakkerijen uit de periode tussen de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd aanwezig. Het toponiem "kleidobben" wijst eveneens op dergelijke activiteiten.

Ten noorden hiervan, in Roderwolde, ligt in de Kleibosch een terrein met daarin sporen van kleiwinning en de resten van een haven uit de Nieuwe Tijd (monumentnummer 8861). Volgens schriftelijke berichten vond hier winning van potklei plaats voor de steenbakkerij van het Cistercienser klooster van Aduard. De aanwezigheid van, wel ontwaterde maar niet afgetichelde, kleibanken en van gebakken maar niet vervoerde kloostermoppen wijzen op een plots einde van deze activiteit tussen 1561 en 1594. Het terrein is van archeologische waarde.

Eveneens in Roderwolde bevond zich aan de noordwestkant van de Schipsloot tot 1852 de borg (landhuis) Woldzigt (monumentnummer 8695). Resten van fundamenteën en een gracht zijn nog waarneembaar in huidige sloten die de achter de gelijknamige oliemolen gelegen percelen scheiden. Dit terrein is van hoge archeologische waarde.

De borg Woldzigt had een eigen haven (monumentnummer 8696), welke rond 1960 is gedempt. De haven kon via de Schipsloot vanaf het Peizerdiep bereikt worden. De resten van deze haven zijn eveneens van hoge archeologische waarde.

Circa een halve km ten zuidwesten hiervan bevinden zich de resten van de Middeleeuwse borg Mensinge (monumentnummer 8694). De borg is na een brand in 1888 gesloopt. De gracht is na de brand gedempt. Van de borg zijn nog funderingen aanwezig, deze zijn van hoge archeologische waarde.

Ten noorden van Roderwolde, in de polder Matsloot-Roderwolde ligt een terrein van zeer hoge archeologische waarde (monumentnummer 8697). Het

gaat om drie Laat-Middeleeuwse huisplaatsen, die deel uitmaken van een lange reeks huisplaatsen en veenterpen. Deze veenterpen liggen ten noorden van "Het Waal". Uit opgravingen van zo'n terpje nabij Peizerwolde en een vijftal bij het Hoornse Meer is gebleken dat de terpjes waren opgeworpen uit rietveen vermengd met zand, klei en/of keileem. Ze varieerden in doorsnede van 15 tot 40 m. Op de terpjes stonden gebouwen van hout, zoden en turf. Die turf werd gestoken uit mosveen dat zich onder het rietveen bevond onmiddellijk boven kleilagen van transgressies. De daardoor ontstane sloten dienden ter afwatering.

Het idee bestaat dat op de terpen seizoensgebonden agrarische activiteiten en daarmee verband houdende bewoning plaats had. De afstand tussen huisplaatsen en veenterpen steunt dit idee. Er wordt aangenomen dat een afstand van 600-800 m. tussen stal en weidegrond dagelijks te overbruggen is.

Ten oosten hiervan ligt een terrein van hoge archeologische waarde (monumentnummer 13976). Het terrein bevat het oude kerkhof uit de periode tussen 1050 en 1850 en mogelijk fundamenten van de oude kerk van Roderwolde. De kerk wordt voor het eerst genoemd in 1139 en in de 18^e eeuw verplaatst naar de huidige locatie.

De monumentnummers 13977, 14411 en 14412 betreffen respectievelijk de Laat Middeleeuwse dorpskernen Roderwolde, Leutingewolde en Sandebuurt, zoals weergegeven op de topografische militaire kaart van 1853. Het zijn veenontginningsdorpen, type hoogveennederzetting uit de periode tussen 1250 en 1500. De dorpskernen zijn van hoge archeologische waarde.

Tabel 3: overzicht van archeologische perioden

Periode	Tijd
Laat-Paleolithicum (Oude Steentijd)	tot 8800 voor Christus
Mesolithicum (Midden Steentijd)	8800 – 4900 voor Christus
Neolithicum (Nieuwe Steentijd)	5300 – 2000 voor Christus
Bronstijd	2000 – 800 voor Christus
IJzertijd	800 – 12 voor Christus
Romeinse Tijd	12 voor Christus - 450 na Christus
Vroege Middeleeuwen	450 – 1050 na Christus
Late Middeleeuwen	1050 – 1500 na Christus
Nieuwe Tijd	1500 na Christus - heden

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)

In het archeologisch informatiesysteem ARCHIS staan alle bekende archeologische vindplaatsen geregistreerd. Volgens de gegevens in ARCHIS zijn in het plangebied geen archeologische vindplaatsen bekend. Wel zijn er in de omgeving van het plangebied, binnen de RD-coördinaten 223.00,577.00/228.00,571.00 (binnen een straal van circa 3½ km), 28 vindplaatsen bekend (zie bijlage 6). Deze waarnemingen concentreren zich in het zuidwesten en in het noordoosten van het plangebied.

De waarnemingen dateren uit de periode tussen het Mesolithicum en het Neolithicum en uit de periode tussen de IJzertijd en de Nieuwe Tijd. Hieronder volgt een korte beschrijving van de perioden welke in het zoekgebied zijn vertegenwoordigd.

Het Mesolithicum kenmerkt zich door een technologische vooruitgang. Jacht- en vismethoden worden verbeterd, zodat met veel minder inspanning een veel grotere opbrengst wordt verworven. Dit gegeven resulteerde in een bevol-

kingstoename. De nederzettingen krijgen een iets permanenter karakter. Dankzij de klimaatsverbetering heeft namelijk onder andere trekwild plaats gemaakt voor standwild. Op een afstand van circa 2 km ten zuidoosten van het plangebied is ten westen van de Scharenhulse dijk, bewerkt, Mesolithisch vuursteenmateriaal aangetroffen. Dit zijn de waarnemingsnummers 214060 en 214059, waarvan de laatste aan een nederzetting kan worden toegekend. Ongeveer een kilometer ten zuidwesten van deze vindplaatsen zijn enkele tientallen stuks vuursteen uit het Mesolithicum aangetroffen. Deze waarneming (214037) kan eveneens aan een nederzetting worden toegekend.

De daarop volgende periode, het Neolithicum is eveneens in de omgeving van het plangebied vertegenwoordigd. Karakteristieken voor het Neolithicum zijn het zelf verbouwen van voedsel, het gebruik van geslepen stenen hakwerktuigen en het wonen in vaste nederzettingen. In Roden bevindt zich tussen het Mensinge- en Lieverderbosch een terrein met daarin een grafheuvel, welke dateert uit de periode tussen het Neolithicum en de IJzertijd (waarnemingsnummer 214035). Deze waarneming maakt onderdeel uit van monumentnummer 8278, welke hierboven reeds is besproken.

In Nieuw Roden is op circa 2½ km ten zuidoosten van het plangebied is een vuurstenen bijl aangetroffen uit de periode tussen het Midden- en Late Neolithicum (waarnemingsnummer 214078).

Uit de Bronstijd zijn geen waarnemingen bekend. De periode tussen de IJzertijd en de Romeinse tijd daarentegen is wel vertegenwoordigd. Op drie km ten zuidwesten van het plangebied, in Nieuw-Roden, konden met behulp van luchtfotografie, de overblijfselen van een Celtic Field worden waargenomen (waarnemingsnummer 1089). Ongeveer één km ten noorden van deze waarneming zou zich nog een Celtic Field bevinden (waarnemingsnummer 214073). De archeoloog C.J.C. Reuvens heeft hier melding van gedaan, verdere gegevens hierover ontbreken echter. Celtic Fields waren raatvormige akkers van ca. 30 X 30 m. Oorspronkelijk bestonden de akkers uit langgerekte kavels van 35 m breed, die door een afrastering van gevlochten twijgen werden begrensd. Tegen de afrastering werd afval opgeworpen, waardoor in de loop van de tijd brede walletjes ontstonden. Als gevolg van het aanbrengen van overdwarse afscheidingen veranderden de langgerekte percelen uiteindelijk in de bekende raatakkers.

Uit de Vroege Middeleeuwen zijn slechts losse vondsten aangetroffen, waaronder aardewerk en een gouden munt. Zij kunnen echter niet aan een complextype worden verbonden.

Uit de periode tussen de Late Middeleeuwen en de Nieuwe Tijd is veel nederzettingmateriaal aangetroffen (waarnemingsnummers 618, 619, 626, 657, 658, 659, en 238270). Verder behoren de waarnemingsnummers 214119 en 214120 mogelijk toe aan een steen-pannenbakkerij uit deze periode.

Opgemerkt moet worden dat een aantal van de zojuist genoemde waarnemingsnummers toebehoren aan de reeds beschreven monumenten.

3.1.6 Overige literatuur

Het plangebied ligt in een gebied dat op een kaart uit 1851-1855 wordt aangeduid als "Harreveensche Stukken" en in een kaart uit 1899 (gedeeltelijk herzien in 1914) als "Haarveensche Stukken" (zie bijlage 7).

Op de kaart uit 1899 bestond de Haarveense Dijk, die het plangebied aan de noordzijde begrenst, nog niet. Op deze locatie bevond zich toen de Haarveense Weg.

De Rodervaart die aan de westkant van het plangebied grenst, wordt op de kaart uit 1899 aangeduid als het "Kanaal van Roden naar het Leekster Meer". Op de kaart uit 1851-1855 is te zien dat dit kanaal in deze tijd nog niet was aangelegd. Verder is op deze kaart te zien dat het grootste deel van het plangebied met veen was bedekt, alleen het zuidelijk deel was verkaveld. Op de kaart uit 1899 is zichtbaar dat ook het westen en het noordwesten van het plangebied was verkaveld. Beide kaarten vertonen een onregelmatig blokverkavelingspatroon.

Volgens de Cultuurhistorie Relictenkaart van Drenthe bestaat het plangebied en de nabije omgeving uit een percelering, die weinig veranderd is sinds 1930.

3.1.7 Conclusie bureaustudie

Na raadpleging van ARCHIS kan geconcludeerd worden dat er binnen het plangebied geen vindplaatsen en/of monumenten bekend zijn. Wel zijn er in de omgeving van het plangebied 11 monumenten en 28 waarnemingen bekend. De waarnemingen dateren uit de periode tussen het Mesolithicum en het Neolithicum en uit de periode tussen de IJzertijd en de Nieuwe Tijd. Volgens de IKAW heeft het gebied, waarin het plangebied zich bevindt, zowel een hoge- als middelhoge indicatieve archeologische waarde. Dat wil zeggen dat de kans op het aantreffen van archeologische waarden in het plangebied groot respectievelijk redelijk is.

3.2 Veldonderzoek

3.2.1 Oppervlaktekartering

Een oppervlaktekartering vindt plaats door de oppervlakte aandachtig te inspecteren op de aanwezigheid van archeologische vondsten. Dit zal alleen gebeuren op terreinen met een goede tot matige vondstzichtbaarheid, zoals met name op bouwland het geval is. Veel van het terrein was beplant met kerstbomen en groenten. Hier heeft waar het mogelijk was oppervlaktekartering plaatsgevonden. Twee percelen waren begroeid met gras. Hierop zijn de weinige molshopen onderzocht. Tijdens de oppervlaktekartering is geen archeologisch vondstmateriaal aangetroffen.

3.2.2 Boringen

Tijdens het veldonderzoek zijn 29 boringen verricht (bijlage 2). Bijna alle boringen, op twee na⁴, hebben een verstoord profiel. Het is bekend dat in het plangebied tot medio jaren '80 zand gewonnen is. Het lijkt erop dat ook op deze locatie zand is weggehaald. De diepte tot waar de bodem was verstoord varieerde plaatselijk van 35 tot 80 cm.

Karakteristiek voor alle boringen is een zeer humeuze bovengrond. De laag eronder bestaat uit lichtbruin zand of is verstoord. Over het algemeen is van de B-horizont niets meer over. Van de twee onverstoorde boringen bevat boornummer 17 nog een restant van de A-horizont. Boornummer 26 heeft nog een intacte B-horizont.

⁴ Boornummers 17 en 26.

In de boringen zijn noch bewoningssporen, noch archeologische indicatoren waargenomen.

In boornummer 15 is tussen 0,57 en 0,90 m beneden maaiveld een laagje donker bruingrijs veraard veen zichtbaar. Veraard veen is veen dat gedurende korte of lange tijd boven het grondwater heeft gelegen. Onder invloed van zuurstof zijn de organische bestanddelen in het veen vergaan.

3.2.3 Maaiveldhoogte

Tijdens het veldonderzoek is de maaiveldhoogte op de plaats van de boorpunten ten opzichte van het NAP bepaald. De maaiveldhoogtes staan vermeld bij de boorpunten op bijlage 2. De maaiveldhoogte op de onderzoekslocatie varieert van 0,04 m +NAP tot 0,93 m +NAP. Uit de maaiveldhoogtes is op te maken dat het perceel in het zuidwesten van het onderzochte terrein, waarop de boornummers 26 t/m 29 zijn uitgevoerd, het hoogst gelegen deel is.

3.2.4 Conclusie veldonderzoek

Tijdens het veldonderzoek zijn 29 boringen uitgevoerd. De tot medio jaren '80 uitgevoerde zandwinningen in het plangebied lijken ook op de locatie van het onderzoeksgebied hun sporen te hebben nagelaten, getuige de 27 verstoorde profielen. De overige twee boringen toonden een onverstoord profiel (boornummers 17 en 26). Tijdens het veldonderzoek is geen archeologisch vondstmateriaal of bewoningslaag aangetroffen.

4 Evaluatie

4.1 Samenvatting en conclusie

De gemeente Noordenveld heeft aan Grontmij opdracht verleend een Inventariserend Veldonderzoek uit te voeren op de plek van het toekomstige bedrijventerrein "Haarveld" te Roden. Vooralnog is toestemming verleend tot het verrichten van veldonderzoek op, een 4½ ha groot, terrein in het oosten van het plangebied. De resultaten hiervan zijn gepresenteerd in dit tussenrapport. De resterende 8½ ha dienen nog te worden onderzocht.

Uit het bureauonderzoek blijkt dat zich in de bodem van het plangebied mogelijk archeologische waarden bevinden. Uit raadpleging van ARCHIS is gebleken dat in de omgeving van het plangebied 11 monumenten en 28 vindplaatsen bekend zijn. Deze dateren uit de periode tussen het Mesolithicum en het Neolithicum en uit de periode tussen de IJzertijd en de Nieuwe Tijd. Binnen het plangebied zelf daarentegen zijn geen monumenten en/of vindplaatsen bekend. Het plangebied ligt volgens de IKAW in een gebied dat zowel een hoge- als middelhoge indicatieve archeologische waarde heeft.

Naast bureauonderzoek heeft een veldonderzoek plaatsgevonden. Het veldonderzoek heeft bestaan uit een visuele terreininspectie, het verrichten van 29 handboringen en het inmeten van de boorpunten ten opzichte van NAP. Bij de visuele terreininspectie is geen archeologisch vondstmateriaal aangetroffen.

Het booronderzoek heeft evenmin archeologisch vondstmateriaal opgeleverd. Ook verkleuringen welke kunnen duiden op bewoningssporen zijn niet waargenomen. Van 27 boringen is het profiel verstoord. Het is aannemelijk dat deze verstoringen verband houden met de zandwinningactiviteiten welke in de omgeving tot medio jaren '80 zijn uitgevoerd. In de boringen werd een zeer humeuze bovengrond aangetroffen. De laag eronder bestond uit lichtbruin zand of was verstoord. Over het algemeen was van de B-horizont niets meer over.

4.2 Aanbeveling

Uit het bureauonderzoek is gebleken dat er binnen het plangebied geen archeologische monumenten en/of waarnemingen bekend zijn. Veldonderzoek dat in het, 4½ ha groot, oostelijk deel van het plangebied is uitgevoerd heeft noch archeologisch vondstmateriaal, noch (bewonings)sporen opgeleverd. De bodem op dit terrein is, mogelijk ten gevolge van zandwinningactiviteiten, zeer verstoord. Eventueel aanwezige archeologisch waarden zullen inmiddels waarschijnlijk zijn verdwenen.

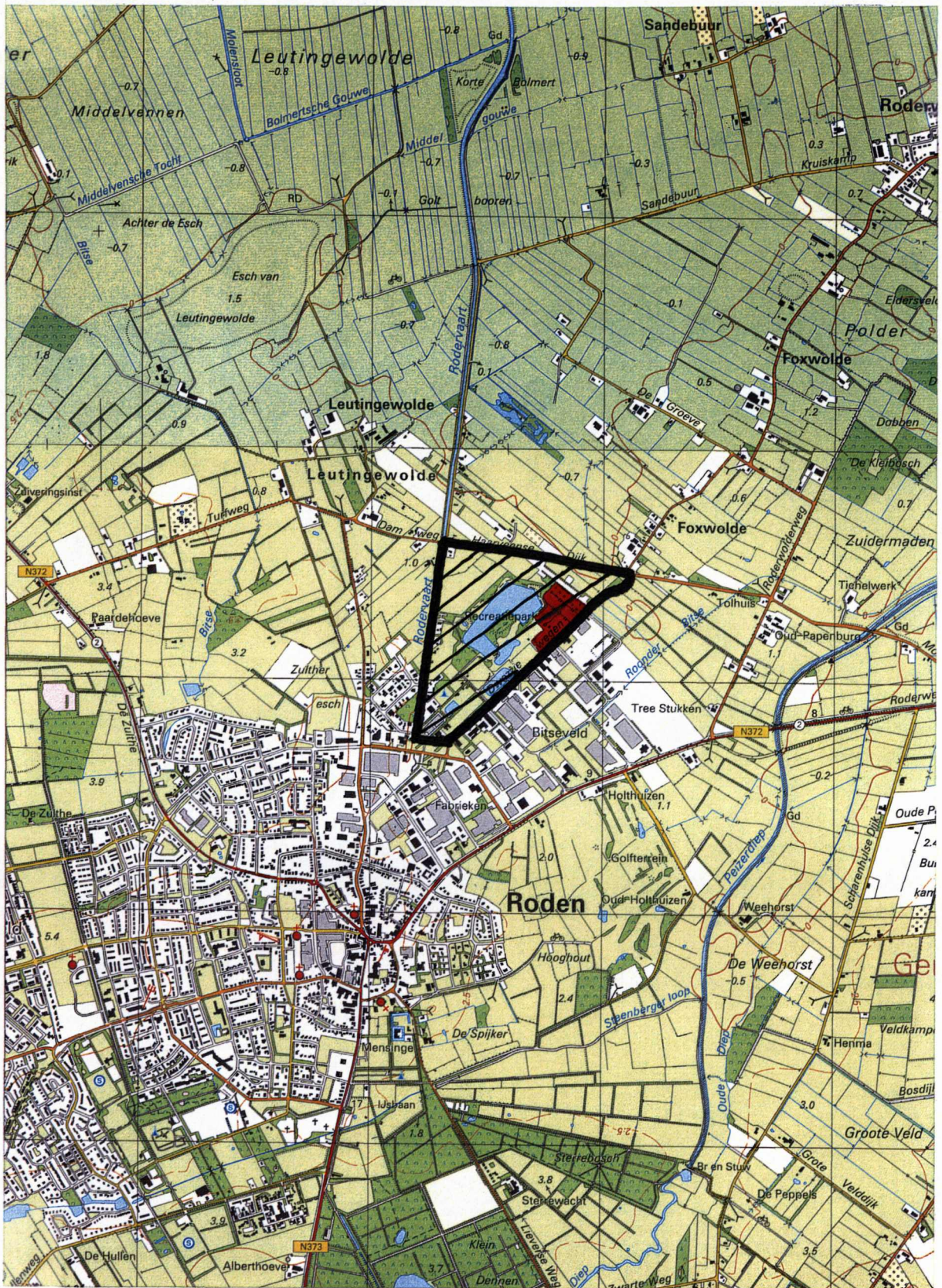

Op grond van bovenstaande resultaten is, in overleg met de provinciaal archeoloog dr. W.A.B van der Sanden, besloten dat in dit deel van het plangebied geen archeologisch vervolgonderzoek in de vorm van proefsleuven of een opgraving noodzakelijk is.

Nota bene: deze aanbeveling is van toepassing op dat deel van het plangebied waar reeds veldonderzoek heeft plaatsgevonden, waarvan de resultaten gepresenteerd zijn in dit tussenrapport (4½ ha). Veldonderzoek op het overige terrein van het plangebied (8½ ha) zal nog plaatsvinden wanneer daarvoor toestemming is verleend.

Bijlage 1

locatie plangebied

Bron: Topografische Dienst Nederland

LIGGING LOCATIE

p.n. 100625

schaal: 1:25.000

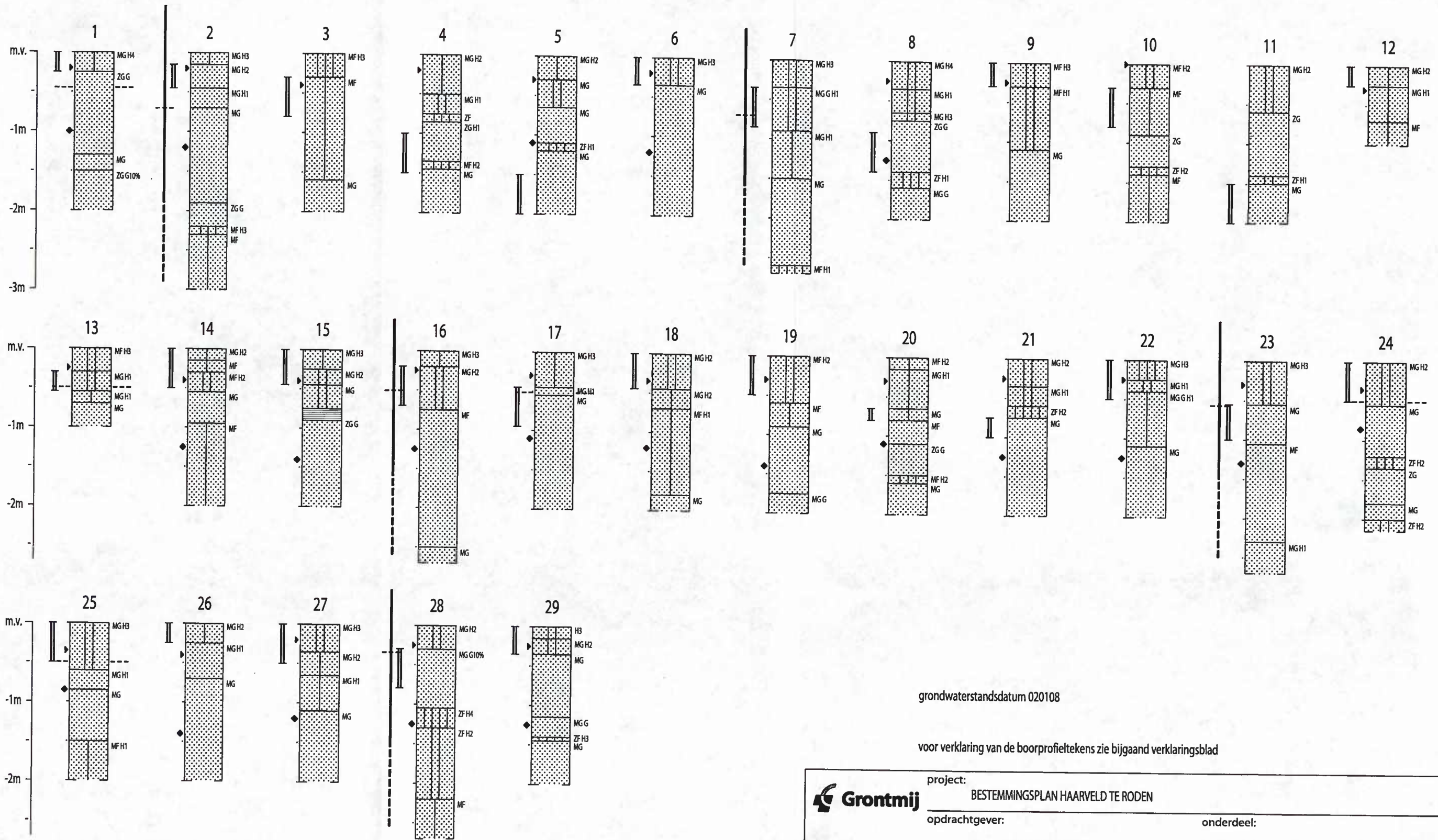
bijlage: 1

Bijlage 2

locatie boringen

Bijlage 3

boorprofielen

grondwaterstandsdatum 020108

voor verklaring van de boorprofieltekens zie bijgaand verklaringsblad

	project:	BESTEMMINGSPLAN HAARVELD TE RODEN		
	opdrachtgever:	GEMEENTE NOORDENVELD		
	onderdeel:	Boorprofielen		
	wijzigingen:	code:	d.d.:	omschrijving: get.: acc.:
	schaal:	1:50	bestek:	
	datum:	mrt. '02	get: acc: formaat:	YH
	order nr:	01.1353.1		A3
	tekening nr:	01022022		
	bijlage nr:	3	in 1 bladen bladnr:	1

© Grontmij
tel:

afd. / prov. kantoor:

Minerale sedimenten

Indeling naar lutumgehalte (delen < 2 µm)
(voor waterafzettingen)

	zeer kleiarm zand	0 - 3%
	matig kleiarm zand	3 - 5%
	kleiig zand	5 - 8%
	zeer lichte zavel	8 - 12%
	matig lichte zavel	12 - 18%
	zware zavel	18 - 25%
	lichte klei	25 - 35%
	matig zware klei	35 - 50%
	zeer zware klei	> 50%

Indeling naar leemgehalte (delen < 50 µm)
(voor windafzettingen)

	zeer leemarm zand	0 - 5%
	matig leemarm zand	5 - 10%
	zwak lemig zand	10 - 18%
	sterk lemig zand	18 - 33%
	zeer sterk lemig zand	33 - 50%
	zandige leem	50 - 85%
	siltige leem	> 85%

Veen

	veen
	kleiig veen
	zandig veen

Waterbodems

	water
	bagger / slib

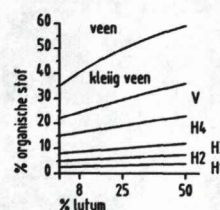
Aanduidingen (gebruikt in combinatie met voorgaande indeling)

Indeling van zand naar korrelgrootte

UF	uiterst fijn zand	M50-cijfer	50 - 105
ZF	zeer fijn zand	"	105 - 150
MF	matig fijn zand	"	150 - 210
MG	matig grof zand	"	210 - 420
ZG	zeer grof zand	"	420 - 2000

Indeling naar gehalte organische stof

H1	humusarm
H2	matig humeus
H3	zeer humeus
H4	humusrijk
V	venig

Bijzondere afzettingen

LS	löss
KL	keileem
KZ	keizand
PZ	pre-glaciaal zand
PK	potklei

Toevoegingen

G	grindhoudend	L	gelaagd
P	puin	S	katteklei
R	houtresten	F	ijzerconcreties
H	schelpen	C	kalkconcreties
W	rietwortels	O	ongerijpt

Grondwaterstand en hydromorfe kenmerken

	bovenkant gleyzône
	grondwaterstand met opname datum
	onderkant gleyzône

Peilbuis- en monstertrajecten

	grondwaterstand		ongeroerd grondmonster
	peilbuis		geroerd grondmonster
	filter		

Plaatsaanduidingen van boringen, peilbuizen en sonderingen

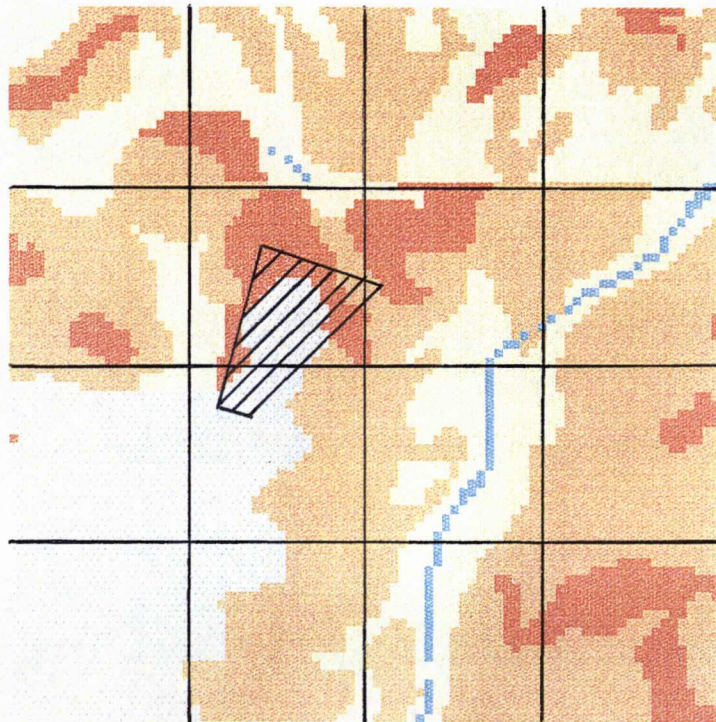
	plaats en nummer van boring		plaats en nummer van slibboring
	plaats en nummer van boring met peilbuis		plaats en nummer van sondering
	plaats en nummer van boring met twee of meer peilbuizen		plaats en nummer van boring met sondering
	plaats en nummer van boring tot 0.50m-mv.		plaats en nummer van boring en sondering met peilbuis

Bijlage 4

Indicatieve Kaart Archeologische Waarden (IKAW)

Roden

- rood: hoge indicatieve archeologische waarde
- oranje: middelhoge indicatieve archeologische waarde
- geel: lage indicatieve archeologische waarde
- grijs: bebouwing
- blauw: water

Bron: ROB

 Grontmij

INDICATIEVE KAART ARCHEOLOGISCHE WAARDEN (IKAW)

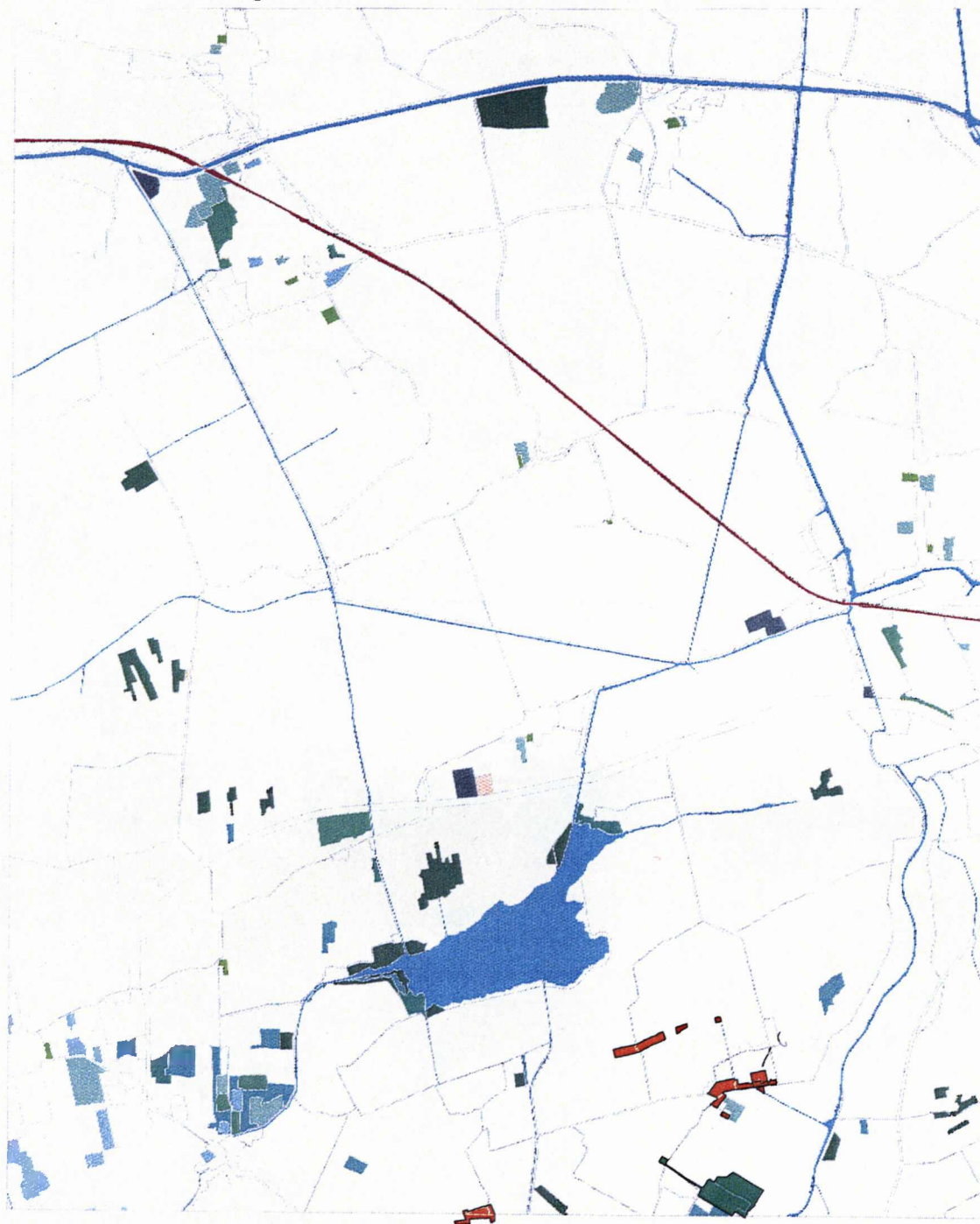
p.n. 100625

bijlage: 4

Bijlage 5

Archeologische Monumentenkaart (AMK)

- Rood:** terrein van zeer hoge archeologische waarde
Oranje: terrein van hoge archeologische waarde
Geel: terrein van archeologische waarde
Groen: terrein van archeologische betekenis
zwart: waarneming

Bron: ROB

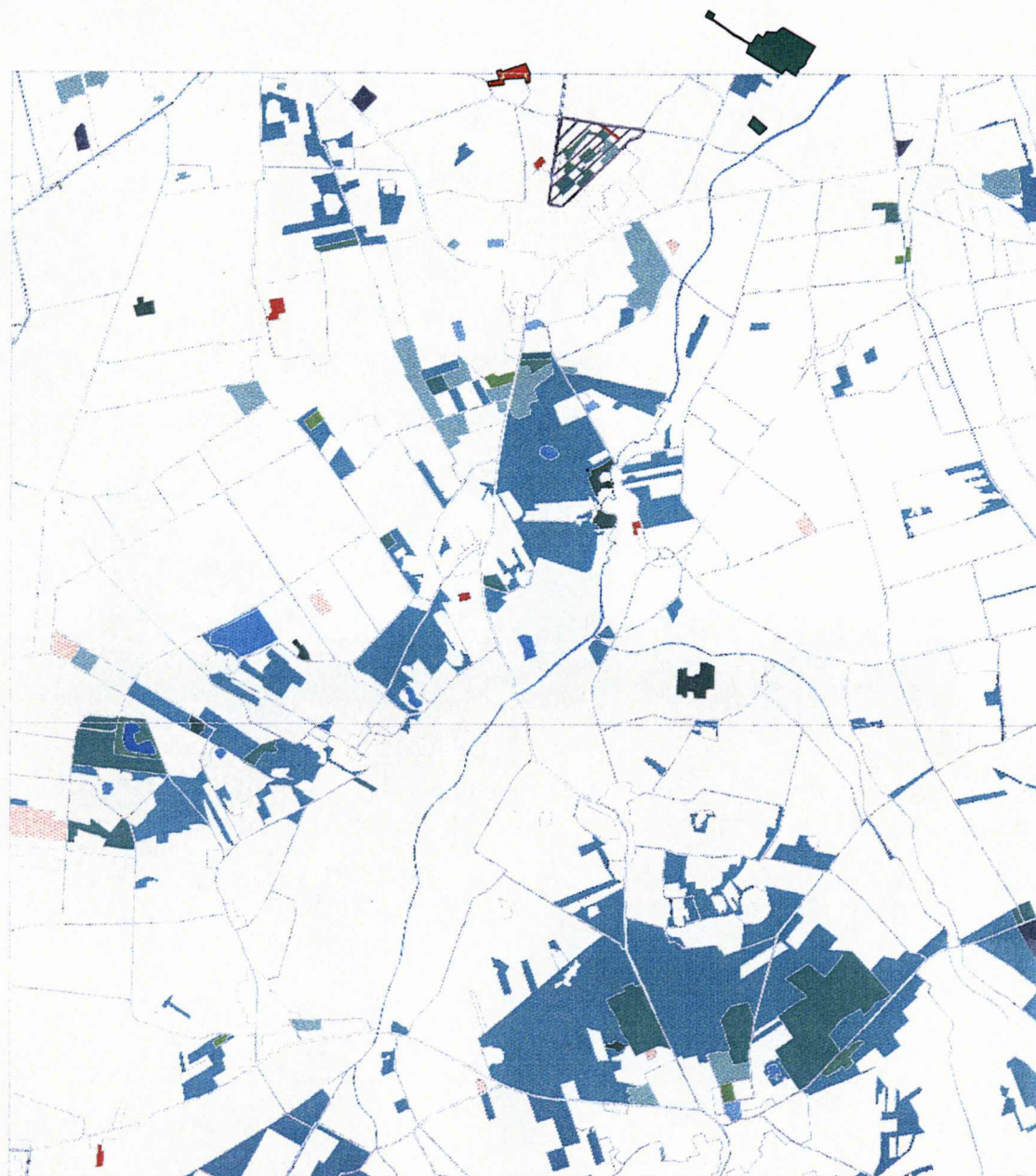
 Grontmij

ARCHEOLOGISCHE MONUMENTEKAART (AMK)

p.n. 100625

bijlage: 5 blad 1

- Rood:** terrein van zeer hoge archeologische waarde
Oranje: terrein van hoge archeologische waarde
Geel: terrein van archeologische waarde
Groen: terrein van archeologische betekenis
zwart: waarneming

Bron: ROB

 Grontmij

ARCHEOLOGISCHE MONUMENTEKAART (AMK)

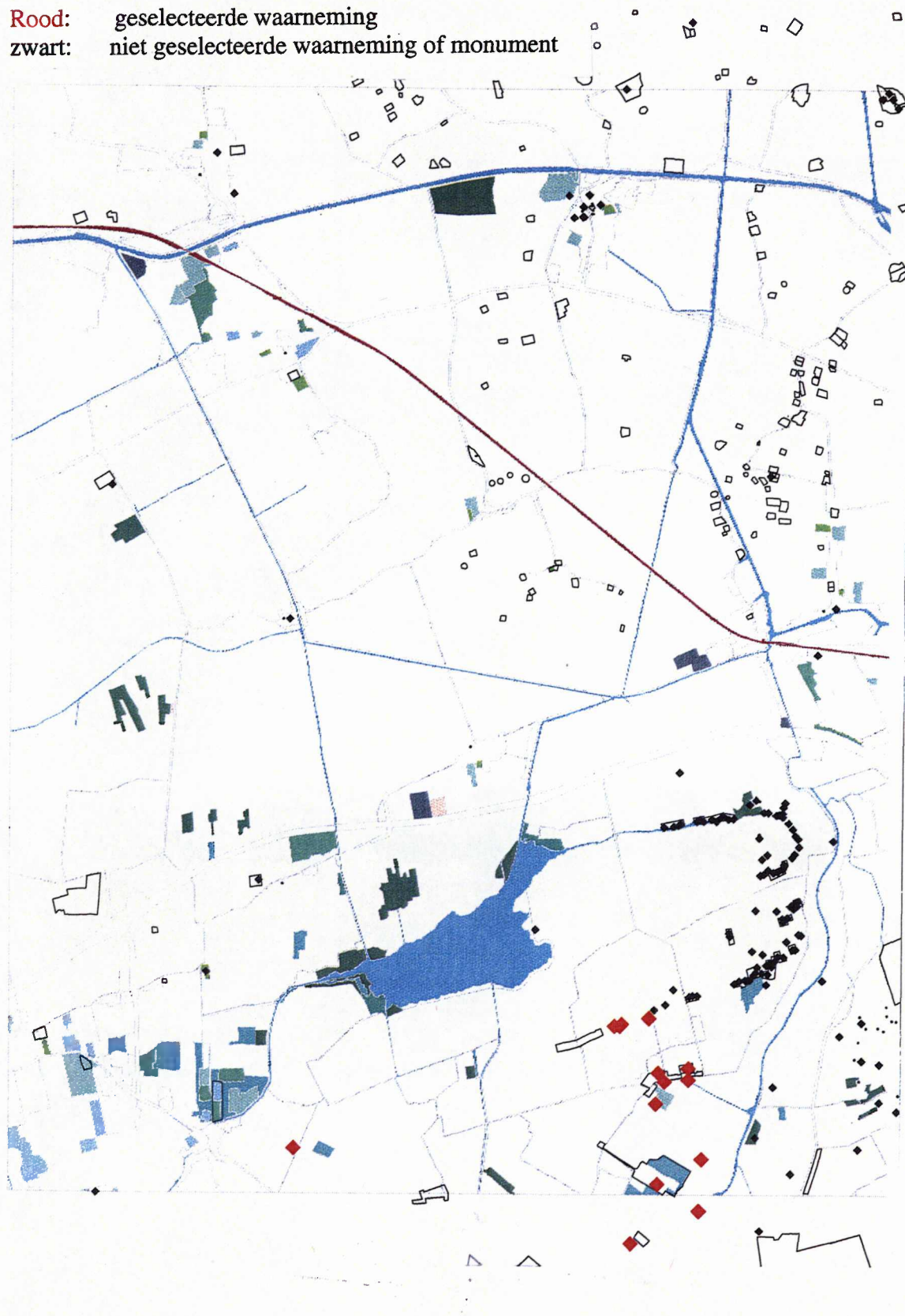
p.n. 100625

bijlage: 5 blad 2

Bijlage 6

Archeologisch Informatiesysteem (ARCHIS)

Rood: geselecteerde waarneming
zwart: niet geselecteerde waarneming of monument

Bron: ROB

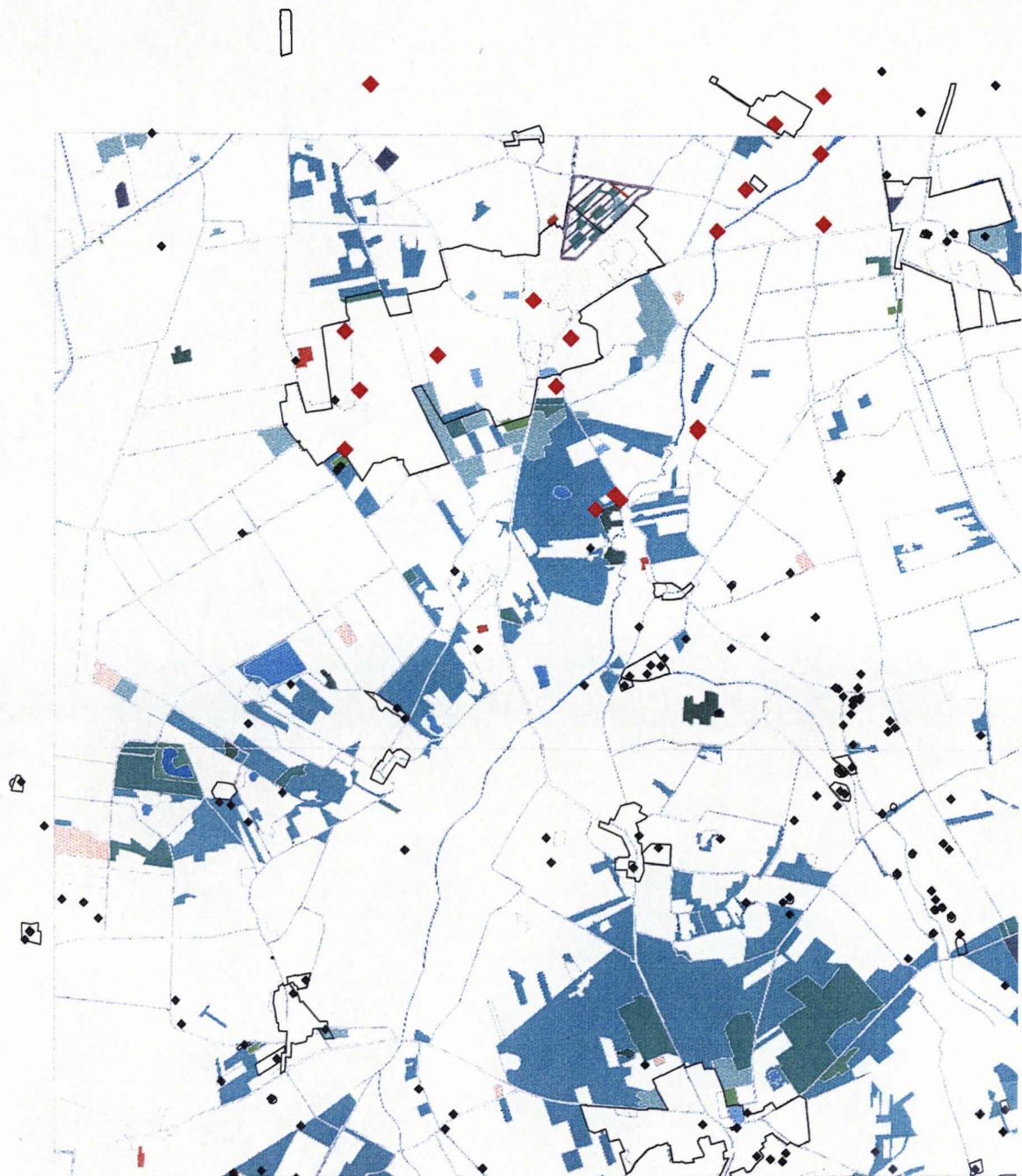
 Grontmij

ARCHEOLOGISCHE INFORMATIESYSTEEM

p.n. 100625

bijlage: 6 blad 1

Rood: geselecteerde waarneming
zwart: niet geselecteerde waarneming of monument

Bron: ROB

 Grontmij

ARCHEOLOGISCHE INFORMATIESYSTEEM

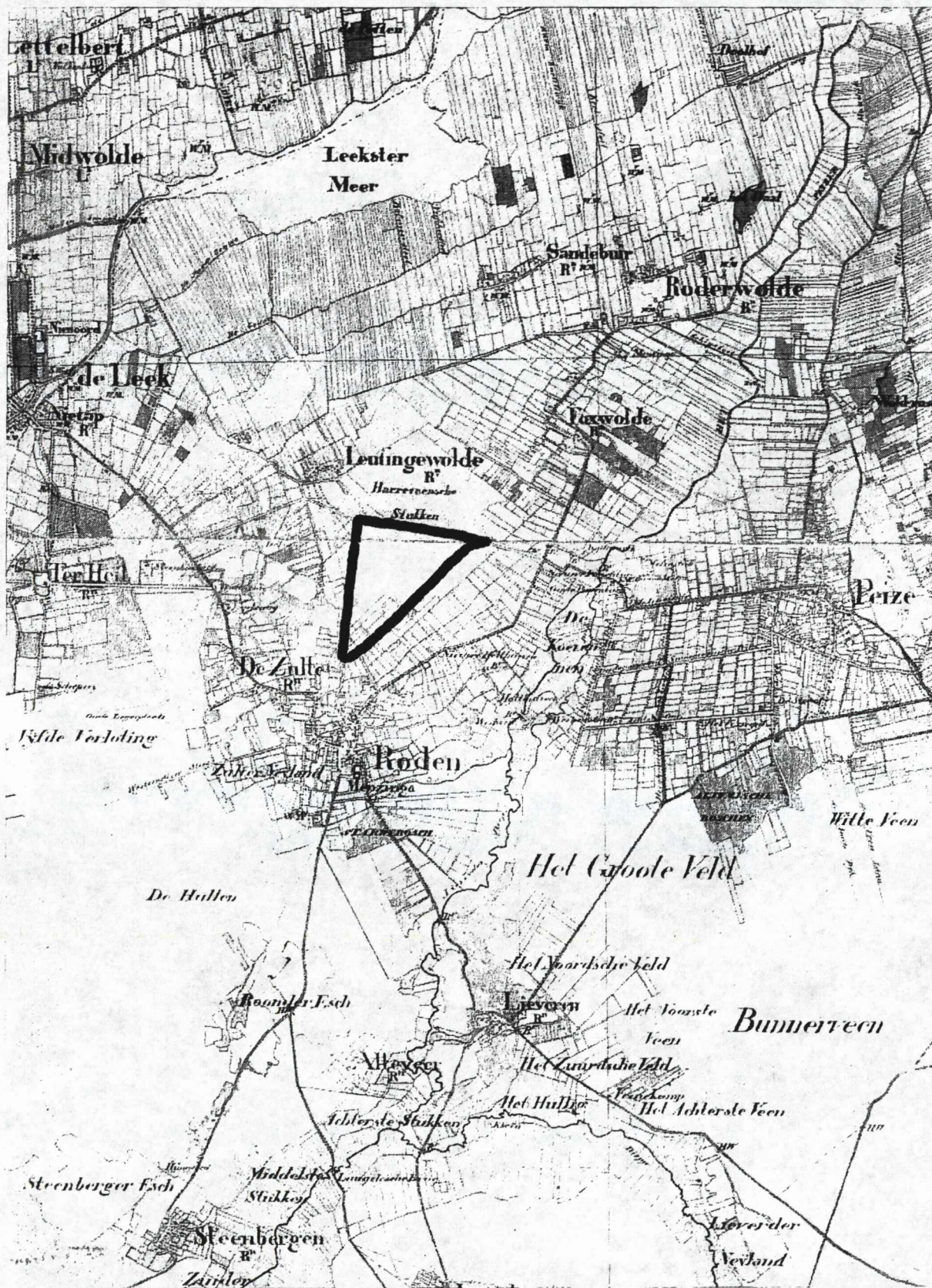
p.n. 100625

bijlage: 6 blad 2

Bijlage 7

historische kaarten 1851-1855 (1) en 1899 (ged. herzien tot
1914) (2)

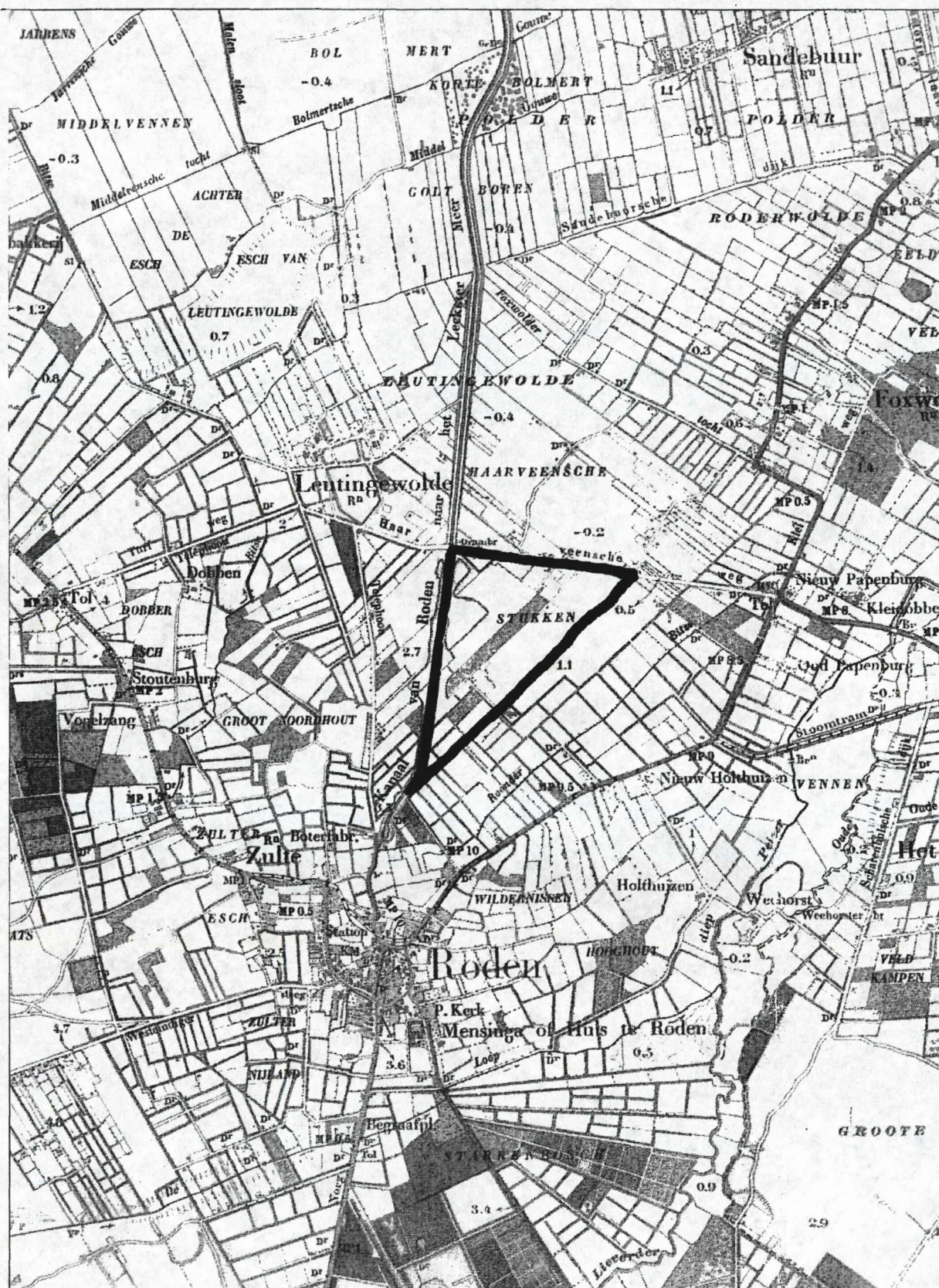

Bron: Historische Atlas Drenthe

HISTORISCHEKAART 1851-1855

Bron: Historische Atlas Drenthe

HISTORISCHKAART 1899 (ged. herzien tot 1914)

Bijlage 8

literatuur

Bijlage 8

literatuur

Abrahamse, J., S. Bottema, M.H. Buruma, H.W. de Vroome en H.T. Waterbolk (red.), 1984, Het Drentse Landschap.

Berendsen, H.J.S., 1996, De vorming van het land. Inleiding in de geologie en de geomorfologie.

Bodemkaart van Nederland, schaal 1:50.000, blad 12 West Assen, Wageningen 1991.

Formsma, dr.W.J., R.A. Luitjens-Dijkveld Stol, A. Pathuis, 1973, De Ommelander Borgen en Steenhuizen,
Assen

Grote Historische Atlas van Nederland, 1990, 1:50.000, Noord Nederland 1851-1855.

Historische Atlas Drenthe, 1989, 1:25000, 1899 ged. herzien tot 1914.

Huiskes, B., 1986, Roden-Norg. Een archeologische kartering, inventarisatie en waardering.

Kuijer, P.C., 1991, Toelichting bij kaartblad 12 West Assen.

Provinciaal Bestuur van Drenthe, 1987, Op weg met het verleden. Cultuurhistorische kartering van Drenthe.